

Министерство образования и науки Республики Марий Эл
Муниципальное общеобразовательное учреждение
«Большепаратская средняя общеобразовательная школа»

<p>«Рассмотрено» Руководитель ШМО МОУ «Большепаратская СОШ» <i>М.Ф. Толстова</i> /Толстова М.Ф./ от «28» августа 2021г</p>	<p>«Согласовано» Заместитель директора МОУ «Большепаратская СОШ» <i>О.Ю. Гаврилова</i> /Гаврилова О.Ю./ от «10» сентября 2021 г</p>	<p>«Утверждено» И.о. директора МОУ «Большепаратская СОШ» <i>Л.А. Томцева</i> /Томцева Л.А. / от «10» сентября 2021 г.</p>
---	--	--

Рабочая программа

Наименование учебного предмета Родное чтение

Класс 3

Учитель Артемьева Любовь Аркадьевна

Срок реализации программы, учебный год 2021-2022

Количество часов по учебному плану всего 35 часов в год; в неделю 1 час

Планирование составлено на основе рабочей программы по учебному курсу «Марийская литература»

Учебник «Лудшаш книга» П.Е.Емельянов, Е.Я.Рыбакова, 2006г. издания, рекомендовано Министерством образования РМЭ

Программу составил(а) *Л.А. Артемьева* (Артемьева Л.А.)

Марий литератур программе

3 классыште тунемше-влак чыла шинчымашым утларакше марла налыт. Шочмо йылме шкежат икымше класс гычак предмет семын туныкталтеш.

Арамлан огыл шочмо йылмым каласен мошташ лийдыме мастар туныктышо маныт. Марла умылтарымым йоча каньылынрак да писынрак авалта, уш-акылжымат куштылгынрак виянда. Шочмо йылмыж дене ойлымыж годым икшыве кугу нелылыкым ок шиж. Уроклаште тудо литератур йылмым вашлиеш, ава шӧр дене толшо мотор йылмын нимучашдыме сӧраллыкше ден юзо вийжым шке шӱм-чонышкыжо шындара.

Лудмаш уроклаште ыштышаш сомыл изи огыл:

- ✓ чын, икшырымын писын, умылен да сылнын лудаш умбакыже туныкташ;
- ✓ сылнымутым шымлен лудын, келгын лончылаш полиаш; персонаж-влак дене пырля тургыжланаш да нунылан акым пуэн мошташ туныкташ;
- ✓ сылнымутышто сӱретлыме образ-влакын сай, уда койышыштым ойыркалаш полиаш;
- ✓ сылнымутым лудаш да лончылаш кумыландыме негызем ылышын моторлыкшым аклен шогаш тараташ;
- ✓ лудшыла, уш-акылым чын корно дене виктараш, шонкалаш, шижаш, илаш туныкташ;
- ✓ марий писатель ден поэт-влак да нунын сылнымутышт нерген тӱналтыш шинчымашым пуаш, литературым тунемаш ямдылаш;
- ✓ шочмо калыкын эртыме корныжо, культуржо, этический да эстетический поянлыкше дене палдараш тӱналаш;
- ✓ тӱрлӧ жанран да содержаниян сылнымутым лудын, ылыш умылымашым да шӱм-чон моторлыкым порсынлаш;
- ✓ тӱналтыш литературоведческий умылымаш-влакдене палдараш;
- ✓ почеламутын ойыртемышым шижаш да поэтический кумылым нӧлташ;
- ✓ произведенийын сӧрал йылмыжым, сылнеитарыме йӧнжӧ-влакым почын ончыкташ;
- ✓ ойлымо да возымо йылмым у кӱкшытышты нӧлталаш, творческий шӱлышым вияндаш;
- ✓ содержаний дене келышышын кумыл шижмашым ончыктен лудмашке куснаш;
- ✓ калык ойпого ден сылнымут полиымо дене йоча-влакын шӱм-чонешышт поро шонымаш ден волгыдо шижмашым ылыжташ да вияндаш, ончыктык ылышлан шуарен шогаш;
- ✓ мӧнгышты книга шкевуя лудаш кумыландаш, пайдале книга ылыш йолташышке савыраш йӧнештараш.

Личностный

Лудмаш дене:

- лудмын кулешлыкшым умылаш туныкташ; вес предмет-влакым тунеммашым куштылемдаш; шуко да чын умылен лудаш тараташ; шкемым да туням умылымашым вияндаш; сылнымутан текстым аклен мошташ; йодыш-влаклан вашмутым пуэн, шке шонымашым ойлен мошташ; йолташын каласкалымышым аклен мошташ.
- турло теме дене кылдалтше марий классик-влакын сылнымутан произведенийышт дене палдараш; пургус нерген марий калыкын историйже, сай да осалым ойырен мошташ.
- сылнымутан литературын, искусствын ужашыж семын умылен мошташ тунемаш.

- шке семын лудаш кумыландаш, уш-акылжым пойдараш тунемаш.
- книга да научно-литературный литератур дене шке семын пашам ышташ тунемаш.
- туналтыш школым тунем пытарымек, йочан лудмо навикше да содержанияйым умылен моштымыжо, каласкален моштымыжо пенгыдемдалтшаш.

Метапредметный

Лудмаш дене:

- шкалан кулшо турло уверым муын мошташ тунемшаш;
- текстым ужаш-влаклан шеледен моштышаш, планым ыштышаш, сылнымут йоным муын моштышаш.
- шке шонымым умылтарен да каласкален моштышаш.
- калык коклаште шкем кучымо правилым кучылт моштышаш.
- тушкан да коктын пашам ышташ тунемшаш.

Предметный

Лудмаш дене:

- сылнын да йонылыш деч посна лудаш тунемшаш, колыштво да лудмо текстын содержанияйжым умылаш, сылнымутан, научный текст-влак дене пашам ышташ тунемшаш.
- шке семын кулеш литературым кучылташ; словарь, справочник, компьютер дене палаш тунемшаш.
- йолташ дене кутырен мошташ, йылме нормым кучылташ тунемшаш.
- лудмо произведений почеш герой, событий нерген ойлымашым чонен мошташ, текстын содержанияйжым план почеш каласкален мошташ, текст-влакын каласкалыме, шонкалыме, радамыме улмыштым улышышаш.
- почеламутым сылнын каласкалаш тунемшаш.
- йолташ-влак, ача-ава, туныктышо ончылно радамылен кутырен мошташ тунемшаш.
- кутырымаште плакатым, интернет материалым кучылтын мошташ тунемшаш.

Лудаш-возаш туныктымаш, класс деч ордыжсӧ лудмаш да йылмым лывырттымаш

Лудаш туныктымо дене пырля возымо писылыкымат эскерен шогыман. Учебник гыч серен налаш лумын паша темлалтеш. Текст йочалан палыме лийшаш. Икшывылан лудаш-возаш куштылго огыл. Садлан паша кокла гычак онай дидактический модышым темлыман, диа- але кинофильмым ончыктыман, фонохрестоматийым колышман, онай йомакым инсценироватлыман, коклан муралтен але кушталтенат колтыман. Лудаш да возымаш уроклаште у шинчымашым пуымо дене пырля воспитательный паша лушкышаш огыл. Шочмо эл, шочмо калык да тудын илышыж нерген лудмо да мутланыме годым ончыкылык уста ен-влакым кушташ йӧн лектеш. Порылык, икте-весьым пагалымаш, икте-весьылан полшымаш, тушка пайдале пашалан мелын шогымаш, шанен пуымо сомылым кӱлеш семын шуктымаш, ен-влакын уда да сай койшыштым аклен моштымаш – чыла тиде шочмо йылме урокышто келгын лончылалтшаш да изи йочан шӱм-чонешыже кугу кышам кодышаш.

Классыште, класс ордыжто лудмаш да йылмым лывырттымаш.

Сайын лудын моштышо йочалан тунеммаште кумда корно вашкерак почылтеш. Тудлан чыла предметат куштылгырак пуалтеш. Книга дене кылым кучышо ен шканжат, весыланат куаным конда.

«Лудшаш книгалашке» пурышаш текст-влак социальный, этический да эстетический сынан улмышт дене чумыралтыт. Нуно шочмо элым, йылмым йӧратыше тукымым ончен куштымаште кугу суапым ыштышаш улыт.

Элнан ўшанле эрге ден ўдыр-влакшым шуарен куштымаште шочмо кундем, сар ден тыныс нерген сылнымутым лудмаш пале кышам кода. Тале

писатель ден поэт-влакын возымышт, марий калыкын мунло ойпогыжо, тыгак тудын лүмлө енге, пайремже да модышыжо, ылыш-йӱӱнерген текст-влак кугу пайдам пуат. Мемнан пелен ылыше пошкудо да финн-угор ешыш пурышо родо-тукым, руш да моло калык-влакын ылышышт да сылнымутышт уш-акылыштым пайдара.

Мут мастар-влакын серымышт пӱртӱсым, ылышым да пашан пайдалыкшым ужын да шижын мошташ, кумылым нӱлташ да шӱм-чоным аруэмдаш полшен кертыт. Идалык жап-влак нерген лудмо годым икшыве сылнылык тӱняште ылышаш, тудын чонжо куанен юарлышаш.

Чыла класслаште кажне тема почеш уш-акылым вияндаш, йылмым лывырташ, ылышлан ямдылалташ кугу йӱн ышталтеш. Лудаш да сылнымут лончылаш урокын утларак жапше **(30-35 минут)** ойбыралтшаш.

Произведенийым лончылышыла, тунемше-влак текстын тӱн шонымашыжым муын моштышаш да ужаш-влак кокласе логический кылым рашемдышаш улыт. Герой-влакын пашаштым, койыш-шоктышыштым аклаш, персонажын молан тыге але вес семын ыштымыж нерген шке шонымыштым луктын ойлаш тӱналыт. Текстлан пенгыдын эртерен, литературный геройын образшым лончылыман. Посна персонаж нерген автор мом да кузе возен, лудын кодыман да геройын образшым иктешлыман. Лач тыге шоктмо годым икшывын кӱргешыже, ушешыже эн суапле шонымаш-влак ылыжшаш улыт.

Лудмаш урок марий да руш йылме, природоведений, труд, музык, изоискусство урок-влак дене чак кылдалтеш. Урокышто гына лудмо ок сите. Йоча-влак мӱнгыштӧ ятыр марла книга, «Ямде лий» ден «Марий Эл» газетлам, «Кече» ден «Ончыко» журналлам лудын шогышаш улыт. Тдланак кӱра внеклассный лудмаш манме урок эртаралтеш. **I** классыште арнян ик кечысе урокын кокымшо ужашыже ойбыралтеш. **II – IV** класслаште тылзыште ик внеклассный лудмаш урок темлалтеш.

Кӱрылтде кутырымаш. Чумыр марий йылмым тунеммашын саскаже уш-акылым вияндымаште да йылмым лывыртымаште палдырнышаш. Йылме лывыртыме паша шуко шӱрынан:

- 1) шочмо йылмысе кажне йӱкым чын да раш ойлаш туныктыман, предложенийын интонацийжым эскерыман, паузым моштен ыштыман;
- 2) йочан мут чондайжым эреак пайдарен шогыман, южо шомакшын мом ончыктымыжым рашемдыман;
- 3) предложений-влак пеш шуко тӱрлӧ кышкаран лийыт, нуно урокышто лончылалтшаш да тунемше-влакын предложений чонымо конструкцийыштым пайдарышаш улыт;
- 4) Предложений-влак икте-весеышт дене ушнен кылдалт шогышо ойлымашым ыштат.

Личностный УУД (чылалан келыштарыме туныктымо паша)

Шке рашемдымаш: туналтыш класслаште тунемше-влаклан виктаралтше (келыштаралтше) шинчымаш радамлык;

Смыслообразований да нравственно-этический виктарымаш: ен-влакын уда да сай койышыштым, янлык-влак деке чаманымаш кумылым аклен моштымаш,

Регулятивный УУД

Марий йылме да лудмаш уроклаште тунемше –влакын шинчымашышт ден моштымыштым тергымаш да аклымаш, Тунеме пашам шкевуя аклышаш;

Познавательный УУД (общеучебный)

Тунемше правилым палшаш да чын кучылт моштышаш,

Шке ончылан йодышым нолталын, вашмутым пуэн моштымаш.

Познавательный УУД (информационный)

Турло информацийым кучылтын мошташ туныкташ.

Тунемше-влакым правиллан виктарымаш

Амал да кылым пенгыдемдымаш

Тушка да поснам ойырен танастарен моштымаш.

III класс

Лудмаш да йылмым лывыргытамаш

Калык ойного Марий да моло калыкын ойпогышт: йомак, муро, тушто, калыкмут, калык пале да мыскара.

Тыге ышташ ок йөрö, а тыге лиеш да күлеш Сайым да удам ойыркалаш полшышо сынан почеламут ден ойлымаш-влак. Йоча-влакын тунеммаштышт, ваш-ваш келшымашышт, пайдале тўшка паша ыштымашышт, икте-весе-лан полшымаштышт сай да удам ончыктымаш.

Элем пелен. Марий Элын илышых гыч странице-влак. Марий кундемын ошкылжо, пашам йöратыше калыкше, лўмлöенже-влак нерген почеламут, ойлымаш ден статья-влак.

Паша – илыш негыз. Кугыен-влакын пашашт, тўрлö профессийышт, икшыве-влакын вий шутымо пашашке ушнымышт нерген сылнымут.

Марий калык пайрем-влак. Шорыкйол (рошто), ўярня, агавайрем, сўрем да марий калыкын моло пайремже нерген почеламут, ойлымаш да статья-влак. Пайремыште мурымо муро-влак.

Пўртўс муро. Юзо теле.(5ш). Сылне шошо шыргыжале.(5ш)

Идалык жап-влак, шочмо пўртўс, кундемаштына ашныме вольык да илыше янлык-влак нерген почеламут , ойлымаш, статья-влак

Пошкудо калык-влак.) Руш, татар, чуваш да башкир калыкын сылнымутышт. Нине калыкын писатель ден поэтыштын мурсаскашт. Калык коклаште келшен илымашын кугу вий улмыжым ончыктымаш.

Аваем, аваем.) Ныжыл кумылан ава-влак, нунын шке шочшышт верч тыршымышт да тургыжланымашт нерген почеламут, ойлымаш ден калыкмут-влак. Ешыште да пашаште тыршыше ўдырамашлан пöлеклыме моктеммут.

Тыныс лийже тўнямбалне Армий, кугу сар годым фронтышто, тылыште калык-влакын патырлыкым ончыктымашт, кызытсе жапыште тыныслык верч шогымаш нерген сылнымут.

Лўмлö марий писатель-влак. М.Шкетанын, О.Шабдарын, К.Беляевын, М.Казаков ден И.Осминын сылнымут аршашышт.

Внеклассный лудмаш Внеклассный лудмаш урок тылзылан икте эртаралтеш. 9 шагатым кучылтмеке, классный лудмашлан 59 урок логалеш.

Лудшаш книга дене 3 класслан тематический планирований (арняште 1 шагат)

По плану	№	Тема	Тунемше могай шинчымашым налеш.	Тунемше-влакын паша лектышышт
	1.	Калык ойпого. «Каза, тага да пырыс» «Йуксо удыр».	Калык ойпогым лудмаш, мо нерген каласымым умылаш,	Калык ойпого-влакым жанр шотшо дене тушкалаш, жанр-влакын лумыштым каласаш
	2.	Я.Пинясов «Могай лийман да могай лийман огыл».	Нине ойлымаш гоч йоча могай лийман да могай лийман огыл лияш тунемеш.	Нине ойлымаш гоч йоча могай лийман да могай лийман огыл лияш тунемшаш.
	3.	Н.Носов. «Кияр»	Шочмо кундемлан, пашаче марий калыклан поллоклыме почеламут дене ойлымаш-влакым лудмаш, лудмо навыкым вияндаш, шочмо вер дене кугешнаш.	Шочмо кундемлан, пашаче марий калыклан поллоклыме почеламут дене ойлымаш-влакым лудмеш, лудмо навыкым виянда, шочмо вер дене кугешна.
	4.	Г.Алексеев «Эр». Б.Данилов «Вуетым саве». «Мемнан ялна».	Марий калыкын пайремже нерген палдараш, произведенийым лончылаш, мастарлыкым вияндаш.	Марий калыкын пайремже нерген пала, произведенийым лончылаш, мастарлыкым
	5.	С.Вишневский «Шочмо мланде»,		
	6.	М.Майн «Шочмо йылме»,		
	7.	А.Горохов «Йоратем». Н.Анхимкова «Кинде шултыш»		
	8.	К.Васин «В.А.Мухин-Сави». «Паша» В.Сави «Мемнан пашана» М.Казаков		
	9.	К.Мелихан «Пиал йомак»		
	10.	А.Седугин «Чогыт». В.Осеева «Пашам кузе ыштеда...». А.Федоров «Кутко-влак». С.Чавайн «Мукшотар».		
	11.	Л.Воронкова «Паша чоным куандара».		
	12.	Дим.Орай «Буй олыкышто».		
	13.	В.Акцорин «Кажне марий портышто».		
	14.	А.Волков «Уярня» Н.Лекайн «Агавайрем» Ш.Осып «Семьк»		
	15.	М.Шкетан «Йошкар Пеледыш пайрем». Т.Ефремов «Сурем»	Кенеж да шыже тусым умылаш,	

16.	И Осмин «Кенеж кечын» И Васильев «Эныж погымо	пуртусым йораташ, тудын моторлыкшым	виянда.
17.	годым». Д.Исламов «Шыже чия».	ужаш да аклаш тунемеш, лудмо	Пуртусышто вашталтышым
18.	А.Мичурин-Азмекей «Шыже».	навык виянеш.	ужеш, кенеж, шыже тусын
19.	Ю.Чавайн «Кайык-влак шыжым», «Сентябрь».	Теле ден шошо нерген	сылнылыкшым
20.	В. Косоротов «Паренге пасушто».	почеламутым сылнын	ужеш, тудым мут
21.	М.Колосов «Изи шоншо».	лудмо навык	дене почын пуаш
22.	В.Бианки «Меран, кудыр, маска да йушто кугыза».	виянмаш, телым да шошын калыкын,	тунемеш, лудмо навыкшее виянеш,
23.	Дим.Орай «Первый лум». Ю.Чавайн «Теле».В.Даль «Икияш кугыза»	янлыкын, кайыкын илышышт дене	Теле ден шошо нерген
24.	Ю Чавайн «Декабрь», А.Федоров «Йоратем мый сылне телым».	палыме лиймаш.	почеламутым
25.	А.Ягельдин «Кайык устел».	Телымсе да шошымсо	сылнын лудмо
26.	И.Крылов «Шудошырчык ден кутко»	лудаш да мутланаш, йылмым лывырташ,	навык виянмаш, телым да шошын
27.	Й.Кырля «Шошо кече шырата».	йодыш-влаклан чыш	калыкын, янлыкын, кайыкын илышышт
28.	М.Казаков «Шошо».	вашмутым пуаш, йоча-влакым шонаш	дене палыме лиймаш. Телымсе
29.	В.Колумб «Шырчыкна». В.Бианки «Шошо кунам туналеш?».	тараташ.	да шошымсо
30.	М.Водопьянова «108 минут мланде деч ордыжто».	Сенымаш пайрем	пайрем-влак нерген
31.	В.Дмитриев «Сенымаш кече».	лумеш турло	лудаш да
32.	Ю Артамонов «Мир».	произведенийла дене	мутланаш, йылмым
33.	Н.Носов «Пучымыш».	палыме лияш. Тиде	львырташ, йодыш-
34.	И.Шухши «Шояк».	произведенийласе	влаклан чыш
35.	М Рафиков «Пунчо»	полжительный герой-	вашмутым пуаш,
36.	Ф.Исангулов «Кувавай».	влак дечын примерым	йоча-влакым
37.	А.Букетов «Ава». «Куку» (ненец калык йомак).	налаш., патриотизмом	шонаш тараташ.
38.	М.Емельянов «Эн шерге мут».	вияндаш:шке элым, ача-авам чот йораташ,	Сенымаш пайрем
39.	Э.Анисимов «Аван кидше».	нуно верч пенгыдын	лумеш турло
40.	Ю.Артамонов «Ава».	шогаш.	произведенийла

	<p>33.</p> <p>34.</p> <p>35.</p>	<p>Ю.Корольков «Лея Голиков».</p> <p>Г.Набатов «Удырын патырлыкше».</p> <p>К.Курашкевич «Кум эрге».</p> <p>М.Шкетан. «Якшывай».</p> <p>Ш.Осып «Шулдыран танна-влак».</p> <p>М.Казаков «Школ пакчаште».</p> <p>И.Осмин «Кролик»,</p> <p>К.Беляев «Секрет»</p>	<p>Марий писатель ден поэт-влакын йоча-влаклан возымо сылнымутыштым лудаш, текстым лончылаш тунемаш,</p>	<p>дене палыме лияш.</p> <p>Тиде произведенийлаسه полжительный герой-влак дечын примерым налаш., патриотизмым вияндаш:шке элым, ача-авам чот йората, нуно верч пенгыдын шога.</p> <p>Марий писатель ден поэт-влакын йоча-влаклан возымо сылнымутыштым лудеш, текстым лончылаш тунемеш,</p>
--	----------------------------------	--	--	--